

відповідальності за результат і реалізацію управлінського рішення командира в екстремальних умовах професійної діяльності військовослужбовця. До таких конкретних принципів формування управлінської культури майбутніх офіцерів в умовах підвищеної бойової готовності належать: поєднання теоретичної базової підготовки з практикою професійної управлінської діяльності офіцера; демократизація у навчальному процесі; цілеспрямованість і єдність стратегії формування управління військовою культурою; диференціація та оптимізація навчального процесу; інноваційна система навчання.

Ключові слова: управлінська культура, військова освіта, педагогічні принципи.

УДК 378.149

К. Ахмед, аспірант
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля, Сєвєродонецьк

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2019.41.26-29>

СУТНІСТЬ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У науковій статті визначається сутність естетичного виховання, розглядаються наукові підходи до трактування поняття «естетичне виховання». Розділяються погляди сучасних науковців стосовно сутності естетичного виховання, вказується на необхідність виховання естетичної культури у сучасній молоді.

На сучасному етапі проблеми естетичного виховання учнівської та студентської молоді розглядаються у площині духовної культури особистості і посиленні акценту на художньо-естетичному вихованні. Сутність естетичного виховання у вищій школі пов'язана із особливостями цілей, змісту, форм і методів організації навчально-виховної роботи у вищих закладах освіти, віковими та соціокультурними особливостями студентства як соціальної групи.

Основні завдання естетичного виховання обґрунтовані в науковій статті такі: виховання в особистості почуття прекрасного; формування умінь і навичок творити красу в повсякденному житті; формування умінь відрізняти прекрасне від потворного; формування умінь жити за законами духовної краси.

Проведено узагальнення теоретико-методологічних засад естетичного виховання студентської молоді, досліджень вітчизняних вчених та зроблений аналіз реальної практики, що дозволяє визначити найбільш вагомі фактори, які зумовлюють стан естетичного виховання у вищих навчальних закладах: естетична освіта і естетична інформованість, інтерес до мистецтва і здатність його естетично сприймати та оцінювати з точки зору загальнолюдського і національного естетичного ідеалу.

Змістом естетичного виховання є естетичне сприйняття, естетичні судження, естетичні знання, естетична культура, естетичні ідеали, естетичні почуття, естетичні переживання, естетична насолода, естетичні смаки, естетична діяльність. У комплексі ці категорії розкривають сутність естетичного виховання, розширюють його палітру, становлять його структуру. Структура естетичного виховання є професійна компетентність, професіоналізм органічно пов'язані з творчістю, художньо-естетичним баченням результатів своєї праці.

Ключові слова: естетичне виховання, естетика, цінність, художня естетична діяльність, заклад вищої освіти.

Постановка проблеми. Сучасність вимагає професійно грамотних, висококультурних фахівців у будь-якій галузі діяльності. Лише естетичне виховання спроможне забезпечити культуру нації. Осмислення світового досвіду естетичного виховання дає змогу інтегрувати його в єдиний цілісний культурно-освітній процес, що сприяє духовній еволюції людства.

Проблеми естетичного виховання учнівської молоді займають чільне місце в педагогічній науці. Вища школа історично була створена як середовище не просто культури, а й джерело народження вищих духовних цінностей, у тому числі й естетичних. У вищій школі, яка здійснює професійну підготовку, на завершальну стадію переходить процес формування світоглядних установок особистості (світосприйняття, світорозуміння, світовідношення). Навчання у закладі вищої освіти – це момент, коли молода людина здійснює вибір смислу життя відповідно до моральних та естетичних ідеалів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми естетичного виховання в культурно-історичній динаміці були предметом уваги цілого ряду дослідників (С.Мельничук, І.Небесник, О.Цвігун, Т.Танько, А.Омельченко, О.Кравчук, М.Маріо та ін.).

Стали серйозним теоретичним підґрунтям для подальшого розвитку теорії і практики естетичного виховання дітей і молоді праці науковців (Л. Артемова, Л. Коваль, Н. Волошина, Г. Падалка, В. Бутенко, Г. Шевченко, О. Рудницька, О. Семашко, С. Мельничук, Л. Масол, Н. Миропольська та ін.). Г. Шевченко

започатковує новий напрямок з проблеми взаємодії мистецтв у естетичному, загальнокультурному, духовному розвитку школярів та студентської молоді.

Проблемам, пов'язаних з естетико-екологічною культурою учнів і студентів, переважно майбутніх учителів займаються науковці і в наш час: Г. Тарасенко, О. Плахотник, І. Котенєва, М. Соннова та ін. Утверджується культурологічний підхід до підготовки майбутніх фахівців у різних галузях (І. Зязюн, О. Глузман, Г. Троцько та ін.). Досліджуються проблеми розвитку особистості на основі інтеграції різних наук і видів художньої творчості, використання інтеграції мистецтв у процесі навчання та виховання школярів і студентів (В. Рагозіна, Т. Рейзенкінд, Г. Шевченко, О. Щолокова та ін.).

Мета статті – визначити сутність естетичного виховання у закладі вищої освіти, розкрити наукові підходи до процесу естетичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Естетика, естетичне – все, що чуттєво сприймається – пов'язана з іменем німецького філософа Олександра Баумгартена (XVIII ст.) [1]. Виділення естетики як самостійної філософської науки дало можливість розкрити своєрідність естетичного, обґрунтувати й розкрити його цінність. Мистецтво у Баумгартена – естетичне явище, «естетичне мистецтво», усі види якого об'єднуються загальними естетичними законами. Специфічність художнього образу, в якому моделюється ціннісне світовідношення через

прекрасне і потворне й надає мистецтву естетичність [1].

Дослідник О. Буров виокремлює три складові, які повинен розрізняти у своїй діяльності вчитель-виховател, який займається естетичним навчанням та вихованням учнів: а) матеріал навчання і виховання, з яким він звертається до виховання; б) вміння програмувати результат естетичного виховання, маючи на увазі поетапні критерії естетичного виховання особистості; в) розробка на цій основі відповідного визначення методичних прийомів [2].

У сучасній естетичній науці усталеною є теза про те, що теоретичною основою естетичного виховання є естетика (О.Буров) [2].

Естетика – це філософська наука про прекрасне в житті і мистецтві, про особливості пізнання і перетворення світу "за законами краси", про загальні закономірності мистецтва, художньої творчості й естетичного виховання. Естетичне виховання – це систематичний цілеспрямований вплив на особистість, орієнтований на формування її естетичних ідеалів, смаків і потреб, на вироблення здатності сприймати, переживати й оцінювати прекрасне у природі, житті, мистецтві і праці, на пробудження і розвиток її творчих здібностей і непримиренності до всього потворного і нікчемного в житті й діяльності. Влучно говорять: естетично вихована людина вміє бачити, розуміти і створювати прекрасне [4].

Протягом 70-90 рр. накопичувався досвід теоретичної розробки проблем естетичного виховання учнівської та студентської молоді, який зумовив появу різних наукових підходів до естетичної проблематики та визначення її тезаурусу. Так, Г. Шевченко [11], естетичне виховання розглядає як процес опредметнення і присвоєння суб'єктом естетичних цінностей шляхом формування естетичного відношення до них і активізації творчої художньо-естетичної діяльності. За таким підходом акцент зроблено на складному механізмі роботи особистісно-індивідуальної естетичної свідомості, яка приводить у рух і розум, і почуття, і веде до набуття естетичного досвіду гуманітарної самопобудови. Основою специфіки естетичного виховання є його спрямованість на душу, почуття людини.

В. Бутенко зазначає, що естетичне виховання пов'язане з формуванням здатності адекватного сприйняття прекрасного в оточуючій дійсності й умінням її перетворювати за законами краси. Вагомим внеском у розвиток теорії і практики естетичного виховання стала розроблена ним концепція формування естетичного ставлення до мистецтва старшокласників [3].

Л. Масол, Н. Миропольська визначають художньо-естетичне виховання у широкому і вузькому значеннях. У широкому як формування естетичних якостей особистості через залучення до цінностей мистецтва, вітчизняної та світової культури. У вузькому – забезпечення спеціально організованих умов для духовного збагачення особистості засобами мистецтва, формування естетичної культури, світоглядних уявлень, ціннісних художніх орієнтацій у соціокультурному просторі [7].

Не можемо не згадати при розгляді нашого питання відомого вітчизняного педагога-гуманіста В. Сухомлинського, який стверджував, що духовно-естетична культура є необхідною умовою педагогічної майстерності вчителя. Важливими духовними

якостями вчителя видатний педагог вважав естетичне сприйняття як чуттєве розуміння оточуючого світу, здатність пізнавати його розумом і серцем, естетичну оцінку педагогічних явищ і процесів порівняння з естетичним ідеалом, естетичні почуття, уявлення і судження як результат такої оцінки, що і складають серцевину естетичної культури педагога, основу мистецтва виховання. При цьому вчений наголошував на внутрішній і зовнішній красі вчителя, вважаючи її потужним стимулом естетичного розвитку його вихованців. Учителю, у якого несформований певний рівень естетичної культури, не здатен виховати духовно багате покоління. Тільки той педагог, який сам вміє бачити та відчувати прекрасне у навколишньому, зможе навчити цього вихованців [10, с. 101.]

На сучасному етапі проблеми естетичного виховання учнівської та студентської молоді розглядаються у площині духовної культури особистості і посиленні акценту на художньо-естетичному виховання. Сутність естетичного виховання у вищій школі пов'язана із особливостями цілей, змісту, форм і методів організації навчально-виховної роботи у вищих закладах освіти, віковими та соціокультурними особливостями студентства як соціальної групи [5; 7; 8].

Основні завдання естетичного виховання такі:

- 1) виховання в особистості почуття прекрасного;
- 2) формування умінь і навичок творити красу в повсякденному житті;
- 3) формування умінь відрізняти прекрасне від потворного;
- 4) формування умінь жити за законами духовної краси.

Професійна компетентність, професіоналізм органічно пов'язані з творчістю, художньо-естетичним баченням результатів своєї праці. Естетичне притаманне всім етапам життєдіяльності студента у закладі освіти. У сучасних педагогічних дослідженнях підкреслюється зв'язок естетичного та професійного розвитку особистості студентської молоді. Естетична культура дозволить майбутньому фахівцю розглядати кожний момент життєдіяльності як гармонію, красу власної самопобудови, духовної праці над собою. Естетичні критерії стають у наш час вимірами успіху в справі, у особистісному зростанні [8].

Узагальнення теоретико-методологічних засад естетичного виховання студентської молоді, досліджень вітчизняних вчених та аналіз реальної практики дозволяють визначити найбільш вагомі фактори, що зумовлюють стан естетичного виховання у вищих навчальних закладах: естетична освіта і естетична інформованість; інтерес до мистецтва і здатність його естетично сприймати та оцінювати з точки зору загальнолюдського і національного естетичного ідеалу; естетичне середовище, освітньо-культурне середовище; естетично-моральні основи культури спілкування; естетична ставлення до праці; участь студентів у різних видах художньо-естетичної творчості. Особливо значущими факторами для сучасного етапу естетичного виховання є засоби масової інформації, інформатизація освіти, підключення закладів освіти до Інтернет. Панування мас-медіа у соціокультурному сучасному світовому просторі є небезпечним у формуванні гуманітарної і естетичної культури.

Змістом естетичного виховання є естетичне сприйняття, естетичні судження, естетичні знання, естетична культура, естетичні ідеали, естетичні

почуття, естетичні переживання, естетична насолода, естетичні смаки, естетична діяльність. У комплексі ці категорії розкривають сутність естетичного виховання, розширюють його палітру, становлять його структуру (рис. 1).

У процесі естетичного виховання важливо розвивати естетичні судження, які передають ставлення особистості до певного об'єкта, явища. Варто не нав'язувати школярам своїх міркувань, а допомагати їм виявляти самостійність в оцінці тих чи тих предметів і явищ з погляду їх естетичної цінності*. Тільки згодом, з досвідом формується певний естетичний ідеал як своєрідний зразок, із позицій якого особистість оцінює предмети, явища навколишньої дійсності.

Рис 1. Зміст естетичного виховання

Естетичні знання сприяють сприйняттю й оцінці прекрасного в навколишній дійсності, становленню естетичних ідеалів і смаків, а також оволодіння тими вміннями й навичками, що дозволяють здійснювати естетичну, художньо-творчу діяльність.

Естетична культура передбачає сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, розвиток здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потребу вносити прекрасне в навколишній світ, зберігати прекрасне [6].

Естетичні почуття виражаються у схвалюванні людини, відчутті нею насолоди від сприйняття творів мистецтва, краси природи, у прагненні до активної творчості діяльності у сфері мистецтва [4].

Кінцева мета естетичного виховання – формування готовності людини до **естетичної діяльності** як важливого компонента естетичної культури. Існують різні види такої діяльності:

- організація естетичного середовища, в якому живе, працює, вчиться, відпочиває людина;
- конкретна творча діяльність в галузі мистецтва, літератури та ін.;

- пропаганда мистецтва, естетичних ідеалів;
- естетична виразність у навчальній, виробничій, побутовій діяльності;
- виявлення естетичної культури у взаєминах із людьми.

Висновок з цього дослідження та перспективи подальших досліджень. Аналіз документів та літератури засвідчив, що шкільна практика естетичного виховання значно випереджала і продовжує випереджати стан естетичного виховання у закладах вищої освіти. Це було пов'язано, по-перше, з тим, що вища школа була ще більш заідеологізована, ніж середня, по-друге, естетичний розвиток молоді здійснювався у напрямі художньо-просвітницької діяльності шляхом екскурсійної роботи, відвідування культурних закладів, з одного боку, та масової участі у гуртках художньої самодіяльності, з іншого. Відтак, питання теорії та практики естетичного виховання студентської молоді є актуальними. Перспективними є особливості формування естетичної культури студентів у закладах вищої освіти різного типу.

Список використаних джерел:

1. Баумгартен, Александр Йоган // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін.; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори); І. О. Покаржевська (художнє оформлення). — Київ: Абрис, 2002. — 742 с.
2. Буров А.И. К вопросу о системе эстетического воспитания. Актуальные проблемы педагогики и эстетического воспитания / Буров А.И. — М.: Педагогика, 1973
3. Бутенко В. Культуротворчі ідеї в системі естетичного виховання учнівської молоді //Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Вип. XXXI. Херсон: Айлант, 2002. — С. 188 — 191.
4. Естетика : Словник / За заг. ред. А.А. Беляева та ін — М. : Політвидав, 1989. — 447 с.
5. Крутецкий П. А. Эстетическое воспитание. / А. П. Крутецкий. — М. : Знание, 1987 — 234 с.
6. Левчук Л.Т. та ін. Естетика: Підручник / Л.Т.Левчук, Д.Ю.Кучерюк, В.І. Панченко; за заг. ред. Л.Т. Левчук. — К. : Вища школа, 1997. — 399 с.
7. Масол Л. Формування естетичного смаку засобами телебачення і радіо / Л. Масол, Н. Миропольська, О. Оніщенко, Ю. Юцевич // Шкільний світ. — 2003. — № 38-39. — С. 34—42.
8. Рижиков В.С. Теоретичні основи полікультурності освіти та її практичне значення в практиці полікультурної професійної підготовки сучасного фахівця /В.Рижиков // Молодь і ринок - Дрогобич, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. №8 (151) серпень 2017. — С.17-24.
9. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька. — Навч. посібник. — К.:ТОВ"Інтерпроф", 2002. - 270 с.
10. Сухомлинський В.О. Розумове виховання і всебічний розвиток особистості / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. — К. : Радянська школа, 1976. — Т. 1. — С. 91-106.
11. Шевченко Г. П. Розвиток естетичного виховання у вищих навчальних закладах України на сучасному етапі / Г. П. Шевченко // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. - №7. — 2010. — С. 9 — 13.

Надійшла до редколегії 27.02.2019

Karam Ahmed, Graduate Student
East Ukrainian National
Vladimir Dal University, Severodonetsk

THE ESSENCE OF AESTHETIC EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

In this scientific article the essence of aesthetic education is determined, scientific approaches to the interpretation of the concept of "aesthetic education" are considered. The views of contemporary scholars differ regarding the essence of aesthetic education with indication of the need to educate aesthetic culture of modern young people.

At the present stage, the problems of aesthetic education of pupils and students are considered in terms of the spiritual culture of the individual and the emphasis on artistic and aesthetic education. The essence of aesthetic education in high school is connected with the peculiarities of goals, content, forms and methods of organization of educational work in higher educational institutions, age and socio-cultural peculiarities of students as a social group.

The main tasks of aesthetic education, which are represented in this article are the following: education of the sense of beauty in personality; formation of skills and abilities to create beauty in everyday life; formation of the ability to distinguish beauty from ugly; formation of the ability to live according to the laws of spiritual beauty.

The author conducted generalization of theoretical and methodological principles of aesthetic education of students, researches of national scientists and analysis of real practices, which allows to determine the most important factors that causes the state of aesthetic education in

higher educational institutions: aesthetic education and aesthetic awareness, interest in arts and ability to perceive aesthetically and evaluate from the point of view of the universal and national aesthetic ideal.

The content of aesthetic education comprises aesthetic perception, aesthetic judgments, aesthetic knowledge, aesthetic culture, aesthetic ideals, aesthetic feelings, aesthetic inner turmoil, aesthetic pleasure, aesthetic tastes, aesthetic activity. In complex, these categories reveal the essence of aesthetic education, expand its palette, make up its structure. The structure of aesthetic education consists of professional competence and professionalism, which are naturally linked with creativity, artistic and aesthetic vision of the results of your work.

Keywords: aesthetic education, aesthetics, value, artistic aesthetic activity, institution of higher education.

УДК: 378.148

О. Колісник, канд. психол. наук
Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського, Київ

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2019.41.29-32>

ПАТРІОТИЧНА СКЛАДОВА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У науковій статті розкриваються складові теорії виховання: зміст, принципи, методи і закономірності виховної, патріотичної підготовки майбутніх офіцерів у системі військової освіти України відповідно до сучасних політичних реалій. Патріотизм воїнів, їх почуття любові до Вітчизни, які втілюються у служінні її інтересам, має основоположне значення для розвитку Збройних сил України.

Головною метою вищої військової освіти сьогодні є сприяння становленню офіцера – національного патріота, високого професіоналу своєї справи, що уміє самостійно ставити і вирішувати професійні проблеми в так званому суспільстві ризику.

Серед виховних компетенцій у офіцера можна назвати наступні: культура системного професійного мислення, комунікативна культура, уміння працювати в команді, толерантність, прагнення до самоосвіти і саморозвитку, відповідальність, організаторські і лідерські якості, стійкість до постійних змін соціального і природного середовища, гнучкість і креативність мислення, духовність, оптимальний стиль професійної поведінки, уміння представляти свої особові і професійні якості, культура здорового способу життя.

Методологічною основою процесу патріотичного виховання офіцерів виступає наукова теорія пізнання, яка передбачає єдність історичного і логічного в педагогічному процесі, методологічний аналіз дидактичних понять, фактів, явищ у поєднанні із змістовним наповненням методики підготовки військових офіцерів, це знання теоретичних основ нормативно-навчальних дисциплін, використання циклу практичної та тактичної підготовки. Об'єктивним пунктом цієї теорії є припущення об'єктивності і матеріальності оточуючого світу, існування його у постійному русі, змінах і розвитку, пізнанні світу та його закономірностей. Основою пізнання слугує вся сукупність людської практики, засобів впливу людини на природу і виробничі відносини.

Ключові слова: теорія виховання офіцерів, патріотизм, зміст і принципи виховання, підготовка військовослужбовців.

Вступ. Професійна діяльність військовослужбовця пов'язана з використанням зброї, що відносить цю діяльність до групи підвищеного ризику, вимагає детального вивчення умов, які впливають на рівень ефективності діяльності військовослужбовців і насамперед це стосується психологічного клімату військового підрозділу. Зростає потреба в духовному збагаченні офіцерського корпусу, членів їх родин. Патріотизм воїнів, їх почуття любові до Вітчизни, які втілюються у служінні її інтересам, має основоположне значення для розвитку Збройних сил України.

Постановка проблеми. Професійна діяльність військовослужбовця пов'язана з використанням зброї, що відносить цю діяльність до групи підвищеного ризику, вимагає детального вивчення умов, які впливають на рівень ефективності діяльності військовослужбовців і, насамперед, це стосується психологічного клімату військового підрозділу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За теоріями С.Л. Рубінштейна [4], О.М. Леонтьєва [1] і О.Г. Асмолова, особистість формується в діяльності та народжується з діяльності. Особистість, на їхню думку, виступає, з одного боку, як умова діяльності, а з іншого – як продукт діяльності. «Спільна доцільна предметна діяльність людей» являє собою вихідну, «породжувальну» основу розвитку особистості. «Власний психічний розвиток особистості опосередковано її діяльністю», – підкреслював С.Л. Рубінштейн [4]. Через організацію зовнішньої діяльності особистості можна і необхідно організовувати її внутрішню діяльність, тобто психічні

процеси, які саморозвиваються. Цей механізм має назву «інтеріоризація» – «процес формування внутрішньої структури та механізмів людської психіки на основі засвоєння і трансформації структур специфіки людської діяльності; формування індивідуальної свідомості як соціального явища». Інтеріоризація забезпечує засвоєння особистістю зовнішньої діяльності, у процесі якої формується, на думку О.М. Леонтьєва, внутрішня діяльність, тобто відбувається самоактивність і саморозвиток особистості. Саме на цей саморозвиток має бути спрямована виховна робота [1].

Мета статті – дослідити зміст, принципи і методи виховання військовослужбовців та теоретичні основи формування патріотизму як основної складової професіоналізму офіцера.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність професійної діяльності військовослужбовців визначається системою соціально-психологічних, природних, технічних, медико-біологічних, а також специфічних, які залежать від специфіки самої професії військовослужбовця, факторів і впливають на рівень працездатності офіцерів.

Тому прийнято говорити про роль провідної діяльності в розвитку особистості. О.М. Леонтьєв ввів поняття «провідний вид діяльності», який визначає характер функціонування і розвитку психіки особи, а згодом – формування особистості. Провідна діяльність домінує на певному етапі розвитку особистості й забирає більшу частину часу. На думку О.М. Леонтьєва, під провідною діяльністю розуміється

© О. Колісник, 2019